

Castells a l'aire

La intensa vida de l'autora de
Frankenstein

Delors Garcia i Cornella

TRÀNSIT

LES TOMBES (COM SI FOS EL PRÒLEG)

La Mary i en Percy van fer l'amor per primera vegada al costat de la tomba de la mare de la Mary, al cementiri de Saint Pancras, a Londres, un dia de primavera de 1814. La Mary tenia setze anys i en Percy, vint-i-un. En Percy estava casat amb la Harriet, amb qui ja tenia un fill i n'esperava un altre.

El cementiri era com un allargament de la casa de la Mary. Allà hi havia passat moltes hores des que havia nascut. Hi havia après a escriure i a llegir, a dibuixar, a parlar, a caminar i a córrer, a riure i a viure. I tot això ho feia de la mà del seu pare, el filòsof i precursor de l'anarquisme William Godwin, i sense treure la mirada de la tomba de la seva mare, l'escriptora i inspiradora del feminisme Mary Wollstonecraft, morta deu dies després d'haver donat a llum la Mary a causa d'unes complicacions de postpart.

En William va sentir molt profundament la mort de la seva dona i, de cop, es va trobar amb la Mary, acabada de néixer, i amb la Fanny, una nena de tres anys que la seva dona havia tingut amb un industrial americà que havia conegut a França temps enrere, però amb qui no s'havia arribat a casar mai.

L'home es va acostumar a passar el dia al cementiri amb les dues filles, ben a prop de la tomba de la mare morta.

I, amb les inscripcions de les làpides, les ensenyava a llegir. El cementiri de Saint Pancras va ser, per a aquelles dues nenes, escola i casa alhora.

Tot això passava a cavall del segle divuit i dinou, en plena època del romanticisme i mentre Napoleó Bonaparte semblava de cadàvers tota l'Europa continental per convertir França en un imperi grandios.

La vida de la Mary va ser, en molts aspectes, com un retrat del romanticisme anglès, que preconitzava un sistema de vida trencador amb els sistemes més convencionals fins aquell moment. L'ateisme, l'amor lliure, el retorn a la naturalesa, els viatges, el rebuig a les convencions morals, l'exaltació de la poesia, la recuperació d'estètiques medievals i la lectura dels clàssics grecs i llatins eren alguns dels seus puntals més visibles.

Les tombes van ser molt presents a la seva vida, tant de nena com de gran. Se li van morir tres fills molt petits, la seva germana Fanny es va suïcidar molt jove, una filla que la seva altra mitja germana, la Claire, va tenir amb lord Byron va morir als cinc anys, i el marit, en Percy Shelley, un dels representants més grans de la literatura romàntica anglesa, el gran amor de la seva vida, va morir ofegat quan ella encara no havia arribat als vint-i-cinc anys i ell estava a punt de fer-ne trenta. La Mary va embolicar el cor d'en Percy en un full de paper on hi havia escrit un dels poemes més famosos que havia escrit el seu marit, *Adonais*, i el va conservar amb ella per sempre més.

Adonais. Elegia a la mort de John Keats

XXXIX

Pau, pau!, no és mort, no dorm encara
–ha despertat del somni de la vida–;
nosaltres som, perduts en visions de tempesta,
els qui lluítem sense profit amb els fantasmes,
i en transport foll, clavem el coltell de l'esperit
en no-res invulnerables. *Nosaltres* ens podrim
com cadàvers a l'ossera; temença i pena
ens sacsegen i corsequen dia a dia,
i fredes esperances com cucs pul·lulen pel nostre fang viu.

Percy SHELLEY (Traducció de Francesc Parcerises)

A la tomba del cementiri de Bournemouth, al sud d'Anglaterra, on està enterrada la Mary Shelley, hi ha també el cor del seu marit i unes quantes relíquies dels seus fills morts, que va conservar mentre va viure: cabells, unghes, un mocador.

La Mary Shelley va ser l'autora de la història d'un mite que ha traspassat les fronteres del temps i de l'espai, un mite, o un monstre, creat també a partir de la mort i de les tombes, *Frankenstein*, considerada per molts experts com la primera novel·la de ciència-ficció i, per d'altres, com la primera novel·la de terror. I la va escriure només amb dinou anys.

Segurament van ser els castells a l'aire, que construïa tot sovint, els que van salvar la Mary de la mort en moltes ocasions. Perquè mentre al seu voltant tot eren tombes, va ser capaç d'escapar-se'n fins al dia 1 de febrer de 1851, als cinquanta-

tres anys, en què va morir quan dormia, víctima d'un tumor cerebral que la perseguia des de feia temps.

Darrere seu va deixar una vida turbulenta, inquieta, apassionada, culta, trencadora, rebel, tràgica i tremendament intensa.

LA MARE ÉS MORTA, LA MARE ÉS BEN PRESENT

El dimecres 30 d'agost de 1797 feia un dia calorós i espès a Somers Town, un barri de Londres envaït per francesos que fugien de la revolució del seu país per començar una nova vida.

Al número 29 de Polygon Square, al bell mig del barri, la Mary Wollstonecraft era a punt de donar a llum. Tota la casa era un formiguer de corredisses amunt i avall.

La Louisa Jones, la majordoma de la família, una dona de mitjana edat amb un caràcter fort com una roca, ordenava a la donzella i al jardiner de la casa el que havien de fer.

–George –li deia al noi–, ves fins a l'hospital i demana que vingui un metge. Espavila!

–Ui, això tot just comença, no cal que corris, noi –va murmurar l'Emily, la donzella.

–Què dius tu, ara? –la va increpar la Louisa–. Com si n'haguessis vist molts, de naixements.

–N'he vist prou –va contestar la noia, que duia un munt de llençols i tovalloles blanques als braços–. Què n'haig de fer, d'això?

–Deixa-ho al costat de la porta de l'habitació de la senyora. I en George que corri! En aquesta casa mano jo, almenys mentre el senyor no hi sigui. Entesos?

L'Emily no va dir ni que sí ni que no i va enfilem les escales amb parsimònia, mentre en George sortia esperitat de la casa, camí de l'hospital, que no era gaire lluny de la llar dels Godwin.

En William Godwin, el marit de la Mary Wollstonecraft, era fora de Londres des de feia uns dies per qüestions de feina. Havia anat a entrevistar un polític radical escocès sobre el qual volia escriure un llibre. Sabia que la seva dona estava al final de l'embaràs i volia tornar de pressa. Però ningú de la casa no sabia quan arribaria.

La Mary Wollstonecraft era una dona atractiva, amant dels estudis, preocupada per la societat que l'envoltava, nascuda en una família amb un pare alcohòlic i una mare fràgil que havia estat víctima dels abusos i maltractaments del marit. I, potser per això, es va decantar des de molt joveneta cap a la protecció i la reivindicació dels drets de la dona, en una societat en què encara comptava per a molt poc. En aquell calorós matí d'agost, a punt de donar a llum, la Mary Wollstonecraft ja tenia una filla de tres anys, la Fanny, nascuda de la relació que havia tingut amb un industrial nord-americà, en Gilbert Imlay, que va conèixer a França, on va anar atreta pels valors de la Revolució Francesa. La Mary i en Gilbert no es van casar mai i, per tant, davant de la societat de l'època, la Fanny era una filla il·legítima. En Gilbert, un cop va néixer la nena, no va voler saber mai més res ni de la Mary ni de la filla. L'abandonament d'en Gilbert va portar la noia a dos intents frustrats de suïcidi i, finalment, a un retorn a Londres, el seu lloc de naixença.

Tot buscant alleugerir la pena per no haver pogut recuperar en Gilbert, va retrobar una amistat antiga, en William Godwin, crescut en un ambient inconformista i que ja havia publicat uns quants llibres sobre la llibertat, la justícia i la veritat. Era un precursor de l'anarquisme que apareixeria més tard i va ser dels primers filòsofs a parlar de l'estat del benestar.

La Mary i en William, que ja havia arribat als quaranta, en començar la relació, van decidir portar a la pràctica tots els seus principis. Vivien en cases separades, tot i que en el mateix barri londinenc de Somers Town, per mantenir cadascú la seva llibertat i la seva independència. I s'enviaven notes i cartes amistoses que amagaven un profund sentiment amorós de l'un cap a l'altre: «Aquest matí em trobo millor, però no sé si podré venir a la cita que tenim aquesta nit, perquè neva molt –escrivia la Mary a en William a principis d'aquell any–. Tu què en penses? Com que els homes no heu de dur aquests vestits que s'arrossequen per la neu... Pobres dones, quantes plagues les amenacen, per dins i per fora». I en William, en uns dies que va ser fora de Londres per feina, li escrivia: «No t'imagines la felicitat que em va proporcionar la teva carta. Cap criatura no expressa, perquè no hi ha cap criatura que senti, la tendresa amb tanta perfecció com tu i, malgrat la meva filosofia, confesso que saber que hi ha algú que mostra un interès per la nostra felicitat similar al que té per la seva pròpia és molt gratificant. Li portaré una tassa a la Fanny, ja veuràs com li agradarà».

Malgrat la seva oposició al matrimoni, la Mary Wollstonecraft i en William Godwin es van acabar casant i compartint, finalment, una mateixa casa, sobretot pel fet que la Mary estava embarassada i no volia tornar a ser una dona repudiada per la societat, com quan va néixer la Fanny. En William ho va acceptar per ella, tot i que els seus amics intel·lectuals li van reprovar aquesta acció, que anava en contra dels seus principis. També va adoptar la nena i li va donar el seu cognom.

–On és la Fanny? –va cridar la Louisa, de cop i volta, des del peu de les escales.

–Fa una estona era al jardí –va contestar l’Emily, des de dalt.

–T’he dit que no la deixessis sola.

–I també m’ha dit que pugés aquestes tovalloles. A veure si ens entenem. O una cosa o l’altra.

–Descarada!

La Louisa va travessar la cuina volant i va sortir al jardí. La nena feia caminets a la terra, sota l’ombra d’un salze esquifit que amb prou feines escampava ombra. Tenia el davantal tot brut i els cabells plens de fulles seques.

–Fanny! –va cridar la Louisa–. Mira com t’has posat!

La petita havia agafat un cubell d’aigua, que havia omplert d’una font plena de verdet que hi havia a un costat de la tanca que donava al carrer, i els caminets que feia eren enfangats. Els dits, les mans, els braços i les cames els tenia plens d’un fang llefiscós i pudent.

–No sé pas què en farem, de tu –va sospirar la Louisa, mentre se l'endua cap a la cuina a rentar-la.

Però, en el fons, estava contenta amb aquella nena que s'entretenia molt tota sola i no donava cap maldecap. Era submissa, obedient i gens rebel. Només desitjava que la criatura que era a punt de néixer, tant si era nen com si era nena, fos com la Fanny.

Al cap d'una estona més aviat llarga, va tornar en George amb un metge de l'hospital.

–Com tenim la senyora? –va preguntar l'home, que duia un maletí de cuir negre molt gros.

–Em fa patir, doctor –va contestar la Louisa, que acabava de donar el dinar a la Fanny i endreçava la cuina–. Tot plegat va molt a poc a poc. Li he dit a la donzella que no se separi del seu costat, per si necessita alguna cosa.

–I el senyor Godwin?

–Ha d'arribar d'un moment a l'altre.

–Esperem que sigui aviat. Pujaré a donar un cop d'ull a la mestressa.

A mitja tarda, veient com anaven les coses, el metge va decidir hospitalitzar la Mary.

–Allà tenim més mitjans i més personal –li va explicar a la Louisa–. Tot va bé, no pateixi, però ja no és cap joveneta i m'estimo més tenir-la a prop.

La Mary havia fet trenta-vuit anys uns mesos abans i, tot i haver tingut ja una filla, semblava que el part s'allargava més del normal.

–Ara faré venir un carruatge a recollir-la –va afegir el metge– i diguin-li al senyor Godwin que vagi de dret a l’hospital de seguida que arribi.

–Molt bé, doctor. Cal que vingui jo també? La senyora no té ningú més de família.

–No és necessari, Louisa. Pot quedar-se aquí amb la nena. Estigui tranquil·la.

A la Louisa li agradava la senyora. Era educada, tendra, afectuosa i molt aficionada a la lectura. Mai no cridava ni donava ordres. Més aviat suggeria o aconsellava, sense acabar de ficar-se en la feina encomanada al servei. La vida en aquella casa era plàcida i tranquil·la, una tranquil·litat que només es trencava els vespres que el senyor Godwin convidava els seus amics intel·lectuals a fer tertúlia. Es tancaven tots a la biblioteca, que era enorme i molt ben proveïda de llibres, i s’hi passaven hores, discutint de política, de filosofia i de la societat en general. La Louisa entrava i sortia tot sovint de la sala amb te, galetes i lliminadures, que deixava a la tauleta de centre. La Mary també participava a les tertúlies i donava el seu punt de vista sobre el tema que fos, amb educació i sense abandament, i era molt escoltada per tothom. I la Louisa diria que fins i tot era admirada.

–On va la mama? –va preguntar la Fanny, en veure la Mary que pujava amb penes i treballs a un carruatge tirat per un cavall escardalenc, ajudada per en George, l’Emily i una infermera que havia vingut expressament de l’hospital a recollir-la.

–A buscar el teu germanet, reina meva –li va contestar la Louisa–. I ara li direm adeu amb la mà i li farem un petó ben gros.

Quan el sol ja s’havia amagat darrere els teulats de Londres i pels carrers i les places de la ciutat havia començat a escampar-se una frescor subtil i esperada per tothom, va arribar en William Godwin.

Anava amb el vestit ple de pols del viatge, els cabells suats enganxats al front, els ulls oberts i esverats.

–I la Mary? Com està?

–A l’hospital, senyor –li va contestar la Louisa.

–A l’hospital? Que passa res?

–El metge ha dit que no, però que la cosa semblava que s’allargava un pèl massa. I que hi anés vostè així que arribés.

L’home, abans, es va canviar de roba, es va rentar la cara i va fer un petó llarg a la Fanny.

–Porta’t bé –li va dir.

–És un àngel, senyor –va fer la Louisa, alleujada després de l’arribada d’en Godwin.

Entrada ja la nit, la Mary Wollstonecraft va donar a llum una nena en un part que va transcórrer amb tota normalitat.

–M’agradaria que es digués Mary –va dir a en Godwin, que no s’apartava d’ella per res del món.

Per a l’home era la seva primera filla, i aquell fet l’omplia d’una felicitat insospitada, sorprenent i enorme. També se li engrandia l’afecte que sentia per la dona que li havia fet entendre la grandesa de la paternitat.

Poques hores després, a la Mary li va pujar la febre i, a estones, queia en la inconsciència. Quan estava desperta, patia dolors molt forts i els metges li donaven vi i làudan, un preparat a base d'opi que s'utilitzava molt sovint en la medicina de l'època com a calmant.

Els metges li van diagnosticar septicèmia, una infecció generalitzada a tot el cos, segurament a causa de l'extracció de la placenta per part del metge que la va atendre i que ho va fer sense cap mesura higiènica, com era corrent aleshores.

En Godwin no es va moure del seu costat durant els dies que la Mary va agonitzar. Li parlava, li agafava la mà, li explicava els projectes que tenia, li acostava la petita Mary i també li va portar la Fanny en un parell d'ocasions. Però la dona amb prou feines reconeixia ningú ni sentia res.

Va morir el 10 de setembre, deu dies després de donar a llum la Mary, i va deixar en Godwin amb les dues nenes i absolutament desolat. Amb prou feines va arribar a veure la petita ni a tenir-la als braços.

El mateix dia de l'enterrament, al vespre, en Godwin, desfet per la mort de qui estimava tant, malgrat no acabar-ho de reconèixer, va decidir que escriuria les memòries de la Mary Wollstonecraft, així tot el món sabia quina mena de dona havia estat. Volia remarcar sobretot la seva intel·ligència, tan poc valorada en la majoria de dones de l'època, i la seva vida lliurada a la reivindicació dels drets de les dones, principalment en l'educació i la independència. I es va tancar dies i dies al despatx de la casa de Somers Town. Només en sortia

per rebre els convidats il·lustres que venien a fer tertúlia, una afició que no va deixar mai de banda, i per estar amb les nenes, per les quals sentia una devoció immensa.

Quan no eren amb el pare, la Fanny i la petita Mary les cuidava la Louisa Jones, la majordoma, que, malgrat el seu caràcter fort i força intransigent, les omplia de tendresa i les sabia portar i educar com ningú. La Louisa, en algunes cartes escrites a les seves amistats, explicava que les nenes creixien prou felices i que el pare se les emportava tot sovint al cementiri de Saint Pancras, a passar la tarda al voltant de la tomba de la mare.

Un retrat enorme de la dona morta presidia la sala principal de la casa dels Godwin. Entre el retrat, les visites al cementiri i el llibre que escrivia en William, es pot dir que la Mary Wollstonecraft era ben present encara a la vida de les dues nenes. I ho va ser per sempre, per bé i per mal. D'ella van heretar, sobretot, la melancolia i una certa tendència a la depressió. La Mary ho va superar amb l'activitat intel·lectual i literària. La Fanny no va poder.